

“

Я хочу берега піщаного безмежжя,м
А замість небокраю – поволоку моря
І рокотання моря – замість Книги Книг...
О, море!
О, море! Його сліпе і вічне озивання
Без називання: хвилі знову б'ються
І розливаються у голосівці моря.

Творіння безпомилъне – слухай море...

*Марсель Тірі, з франц.
переклав Дмитро Чистяк*

Пауль ван Остаєн

Бельгія

1896-1928:

МІСТО ПІД ЗАГРОЗОЮ

Від перекладача

Наталя Карпенко

**Пауль ван Остаєн (1896–1928):
enfant terrible з Антверпена, який став зіркою
західноєвропейського авангарду.**

Візе марш Льеж мортири.

Так Пауль ван Остаєн описує початок вторгнення німецьких військ на територію Бельгії 4 серпня 1914 року, що перетворить цю до того нейтральну країну на одну з найдовше окупованих територій часів Першої світової війни і на місце безперервних боїв протягом чотирьох років. Північна ділянка Західного фронту, описаного Ремарком у його знаковому романі, стабілізується за кілька місяців саме тут, у Фландрії, на узбережжі Північного моря. Ця ділянка фронту стане місцем випробування німецькими військами хімічної зброї масового ураження на полі бою, вперше у світі, і місцем безперервної позиційної війни, з якими солдати пов'язуватимуть кількарічне гниття в окопах та екзистенційну втрату віри у людяність. Згодом це покоління назвуть «втраченим поколінням», воно дасть світові мистецтво і літературу, що вражатимуть глибиною. Гасло «ніколи більше» закарбують на пам'ятній вежі на полях Фландрської битви, і сама Перша світова війна стане найбільшою травмою ХХ століття для бельгійців, попри всі жахи Другої світової війни, які тоді ще будуть попереду.

Але саме так – Візе марш Льеж мортири – Пауль ван Остаєн, найвизначніший фламандський поет, відкриває вірш «Місто під загрозою». Він був уперше надрукований у 1921 році у збірці «Окуповане місто». Ця поетична збірка стала не лише ще однією перлиною західноєвропейської літератури, де в центрі уваги досвід Першої світової війни, а і яскравим зразком європейського авангарду, «гуманістичного експресіонізму», як це називатиме сам автор, і перетворила його горобок на найвпливовіший серед фламандських поетів усіх часів.¹ «Ван Остаєн використовує радикально нову поетичну мову для змалювання війни – сповнену іронії, гумору та нігілізму, з незвичними образами, новими словами, нетиповим синтаксисом і насамперед – революційною графікою».² Так художній стиль митця оцінюють зарубіжні літературознавці

¹ Buelens, Geert. *Van Ostaijen tot heden. Zijn invloed op de Vlaamse poëzie*. Nijmegen: Vantilt, 2008.

² Bel, Jacqueline. *Bloed en rozen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur, 1900–1945*. Amsterdam: Prometheus, 2018. – P. 429.

і критики, а тепер з публікацією віршів «Місто під загрозою» та «Снаряд над містом» зі збірки «Окуповане місто» (1921) його творчість уперше стає доступною і українському читачеві.

Ван Остаєн. Авангард.

Батько поета був родом з Нідерландів, мати – зі сходу Бельгії. У динамічному Антверпені кінця XIX – початку XX століття вони змогли побудувати свою «антверпенську мрію»: відкрити магазин з майстернею, успішно інвестувати в нерухомість, виростити чотирьох дітей. Наймолодший Пауль народився на самому зламі століть і належав до покоління, яке надало форми й голосу політичному, соціальному і культурному протесту, осердяком якого в регіоні був Антверпен. «Жахлива дитина», казали про Пауля в школі; їх він змінив аж три, так до пуття і не завершивши курсу шкільної освіти, але натомість приєднався до популярної у той час серед молоді субкультури автодидактів: щоб стати кимось значущим, ти мусив вивчитись самотужки. Й, отже, замість відвідин школи юнак годинами зникав в антверпенській міській бібліотеці, перелопачуючи купи книжок і журналів.¹

Восени 1914 року, коли увага всіх бельгійців була прикута до вторгнення німецьких військ у країну і до облоги Антверпена, Пауль ван Остаєн перебував в самому вирі подій як службовець антверпенської міської ради. За чотири роки він стає свідком Листопадової революції у Берліні, що кардинально змінить Німеччину, перетворивши її з монархії на парламентську республіку. Активний учасник європейських мистецьких авангардних рухів, Пауль ван Остаєн бачив, як Історія твориться перед його очима, і як митець він відчував цю в'язку масу Історії у власних руках, вірив, що його активній політичній позиції, його мистецтву до снаги виліпити з цього матеріалу Новий Світ, кращий за попередній. Такі максималізм і безкомпромисність передавалися між митцями-авангардистами в Європі, мов іскри, не стримувані жодними кордонами. «Чому не можна перевернути світ?/Щоб поставити все догори ногами?/Це було б краще. По-своєму перетворити,/А то тільки ходиш, розводячи руками», зазначатиме український футурист Михайль Семенко десь у той же період.²

«Окуповане місто» (1921)

Ван Остаєн пише свою поетичну збірку про окупацію Антверпена через три роки після закінчення Першої світової війни. Чуттєво й майже кінематографічно, сповнюючи її головами й уривками тогочасної музики, він у цій збірці веде читача зі світу довоєнного через драматизм захоплення міста і руїни окупації до картини світу, яким би той міг стати, пройшовши крізь чистилище війни. Та це вже інша історія. Наразі ж давайте поглянемо на два вірші зі збірки, які пропонуються тут: «Місто під загрозою» і «Снаряд над містом». Вже лише те, який вигляд вони мають на аркуші, говорить нам, що йдеться про зорову поезію, у пам'яті зринає «поезомалярство» згаданого вище Михайля Семенка і, зокрема, його збірка «Каблепоема за океан», де графіка і слово – невіддільні компоненти твору.

І справді, Ван Остаєн творить «Окуповане місто» у тісній співпраці зі скульптором і графіком Оскаром Есперсом, який спеціально для цієї книжки вирізував форми для літер й окремі гравюри. Вимоги поета були настільки суворими, що значення мало буквально все: розмір літер, шрифт, положення на аркуші, кут нахилу. Ця збірка Ван Остаєна стала одним з найяскравіших взірців його художнього методу «ритмічної графіки», яка і робить пе-

¹ De Ridder, Matthijs. Paul van Oostaijen. De dichter die de wereld wilde veranderen. Amsterdam: Querido, 2023.

² Семенко, Михайль. Вибрані твори. Київ: Смолоскип, 2010. – С. 31.

реживання тексту таким чуттєвим, апелюючи до всієї гами мистецького сприйняття і через рух, і ритм, і музику, і слово. Саме ці синергія мистецтв й увага до нюансів мистецького впливу здобули Ван Остаєнові славу одного з найяскравіших майстрів європейського авангарду.

Який шлях відстежує кінематографічне око поета упродовж цих двох віршів? Візе, Льєж, Брюссель – це шлях, який подолала 1-а німецька армія під командуванням генерала Александра фон Клюка від кордону з Німеччиною у напрямку Антверпена під час вторгнення у Бельгію на початку Першої світової війни. Візе був захоплений у перший же день вторгнення 4 серпня 1914 року, Льєж – 16 серпня, Брюссель – 20 серпня. До штурму Антверпена залишалося шість тижнів.

У цей період поет із братом перебували у родинному будинку у передмісті Гове, що знаходилася між Антверпеном і зовнішнім кордоном з фортифікаційних укріплень, які, як очікувалося, мали стримати ворога. У колонці до місцевої газети Ван Остаєн пізніше описував, як він на власні очі спостерігав за відступом бельгійської армії, супроводжуваної численними автами Червоного Хреста (у тексті поезії – ЧХ), якими вивозили загиблих і поранених бійців. «Марш мазохістів»: саме цю метафору розбитого і відступаючого бельгійського війська він використовував і в інших творах.

Чуттєвості, тілесності, Ван Остаєновим віршам додають персонажі повій і борделю, який зазнає бомбардувань. Та це не просто творчий прийом. Відомо, що наприкінці серпня і у вересні 1914 року фортеця Антверпена була місцем, де перебували королівська родина Бельгії і Генеральний штаб бельгійської армії; сюди ж також відступали і різні підрозділи самої бельгійської армії. Історичні документи підтверджують те, що в цей період значно зросли як населення міста, так і кількість повій у ньому. Між рядками віршів емоції цих людей буквально відчутні на дотик, запах і зір: пополотніла плоть, прусська синь вечорів без вуличного освітлення, відблиски білих і рудих лисячих комірив повій різного класу.

Коли кордон із фортифікаційних укріплень навколо Антверпена не витримує німецької навали, а містяни нажахані першим в історії бомбардуванням цивільної міської забудови з цепеніна, на північ, у бік Нідерландів, розтягується довга валка біженців. Справжній біблійний вихід в очах Ван Остаєна, з тією лиш різницею, що в старозавітні часи шукали землі обітвованої, тепер же вихід з Антверпена – це «Ханаан à rebours», «Ханаан навпаки»: люди не йдуть до омріяного місця, а залишають його, проминаючи залишки літнього ярмарку на околицях, який ще зовсім нещодавно розважав містян.

Дрібніші, але однаково важливі деталі для розуміння цих віршів подаються у примітках внизу окремих сторінок. Хочеться сподіватися, що публікація цих двох творів зі збірки «Окуповане місто» Пауля ван Остаєна стане початком цікавого діалогу про культуру, історію і сучасність української і бельгійської культурних спільнот.

© – Наталя Карпенко, український переклад, 2023

Фото на ст. 9: Ван Остаєн з бельгійським художником Йозефом Пітерсом.

Фото на ст. 11: Книжка Пауля Ван Остаєна

МІСТО ПІД ЗАГРОЗОЮ

Візе марш Льеж мортири

марш мортири

Puppchen Du bist mein Augenstirn

Puppchen mein liebes Puppchen

Heil Dir im Siegerkranz

дефіле Брюсселем за один день і одну ніч

А р м і я ф о н К л ю к а

хлопці, хлопці, цепелін

шуть до льоху як один

eins zwei eins zwei eins zwei eins zwei

Прусаци Прусаци

марш мортири

Ми стоїмо із братом les hommes au balcon

країна **МИГІТИТЬ У ВОГНІ**

далека вежа **БУЄ ПОЖЕЖА**

саКадний рух розПРОщеного війська

Марш мазохістів

р о з б и т і в щ е н т

«Puppchen Du bist mein Augenstirn» – «Лялечко, ти зоря моїх очей» (нім.); пісня з популярної на той час оперети «Puppchen» (1912) німецького композитора Жана Жільбера (<https://www.youtube.com/watch?v=fRktF7KsQbg>). Антверпен мав на той час тісні культурні зв'язки з Німеччиною, у ньому проживало багато німецьких родин, особливо підприємців.

«Heil Dir im Siegerkranz» – «Слався Ти в вінці переможнім» (нім.); імператорський гімн спочатку Королівства Пруссія, а на момент початку Першої світової війни і усєї Німецької імперії (<https://www.youtube.com/watch?v=KF9z9B79LHs>).

«Хлопці, хлопці, цепелін» – сатирична пісенька про народну міліцію в Антверпені перших тижнів війни.

«Les hommes au balcon» – чоловіки на балконі (фр.); алюзія на картину «Чоловік на балконі» (1880 р.) французького імпресіоніста Гюстава Кайботта (https://fr.wikipedia.org/wiki/L%27Homme_au_balcon#/media/Fichier:Gustave_Caillebotte,_c.1880,_L'homme_au_balcon,_Man_on_a_Balcony,_oil_on_canvas,_116_x_97_cm,_private_collection.jpg).

пил літа

багно осені

ціла шереха із 200 ЧХ автомобілів

над гриз ли ніч ті 200 авт

200 Сирен _____!

роЗРивів тисячі *шрапнелі*

над вежею в вогні

вона стоїть пожерта

Полум'ям

і біженці безкрайні валки біженців

й корови що їм все це в печінках

і воші перенесені в калошах

і все це і це все

аж поки ранок не **настав**

Pupchen Du bist mein Augenstirn

Місто КроКує

укріплення утримають падуть утримають падуть

місто КроКує у жаху

хіть поростає

військові шльондри повертають до укріпленого міста

рве рве розриви бух блись бебех торох

повітря котиться у До мажорі

і контрапункт

Погорільці котяться у До мінорі

бомби бебехають

снаряд снує просто у дім (рекордні терміни доставки)

дім охопило полум'я

полум'я палає аж місяць зблід

місяць пожерло Полум'я

полум'я

місяць

ПОЛУМ'Я

Місто стоїть застигло

так стало в місті роз

різані линви

і всі танцюристи залякли в шаленому танку по колу

Рве – 7 жовтня 1914 року німці висувають Антверпену ультиматум: місто здається або німці бомбардуватимуть його; після відмови здати місто об 11 годині вечора над ним з'являється цепелін і важко бомбардує середмістя, скидаючи вперше в історії бомби на цивільні об'єкти.

чи ми існуємо чи граєм макабричний театр
 переграємо публіку салонну у XVIII віці
 лише СНАРЯД є певним
 місто театр арлекіни

Комета Галлея
 обложене місто
 покваптеся пане ще 15 хвилин
 саме достатньо
 кокотка
 генерали сутенери патріоти куртизанки
 гусяча шкіра куртизанки що за реклама
 це не сатин не шовк і не муар
 снаряди падають попри твою благодійність кокоткам

СНАРЯДИ

падають

падають

падають

крапля

гарматний коїтус

Комета Галлея – найвідоміша і найяскравіша з короткоперіодичних комет, яка наближається до Землі кожні 75–76 років. Наближення комети до Землі незадовго перед війною, у 1910 році, спричинило паніку і колективний психоз по всьому світі, з якими тепер порівнюється паніка під час бомбардування Антверпена з цепеліна. Поет навіть вказує на те, що здавалося, ніби під бомбардуваннями люди «перегравали» «публіку салонну у XVIII віці», відому перебільшеними, театральними проявами емоцій..

ça va ça viens ça viens ça va
у сховище біжить бордель
драглисті перса круглі животи
ваза золото срібло вуаль Мімі Манон пайєтки і зуби
мадам і «приємного вечора»
немає часу на перевдягання
снаряд падає

без слів

un client mesdames voyons

у сховищі трясуться кілограми плоті
трясуться груди дрижать животи тріпочуть стегна
намазані роти на товстих пиках повних переляку
і сміховинна східна пишність
ваза пайєтки
науковий поступ
кляцання зубами на цей раз золото і шломби
Габі а ля Рекам'є не має грошей на втечу
tailleur старомодний причепуритись немає змоги
Ah c'est la merde merde pour les Boches merde pour tout le monde
довготелесій Ірені особливо холодно на шиї срібні змії

i

«*Ça va ça viens ça viens ça va*» – гра слів французькою мовою. Дослівно: *воно йде*, воно приходить, воно приходить, *воно йде*. «*Ça va*» також перекладається як «все добре»; «*ça viens*» можна зрозуміти як «зараз прилетить».

«*Un client mesdames voyons*» – клієнт, панянки, давайте подивимось (фр.).

«*Tailleur*» – кравець (фр.).

А ля Рекам'є – зачіска, популярна у Бельгії на початку ХХ століття, коли наслідувалася зачіска Джульєтти Рекам'є (1777–1849), французької письменниці і господині паризького салону, де свого часу збиралися найвизначніші представники зі світу політики, літератури і мистецтва.

«*Ah c'est la merde merde pour les Boches merde pour tout le monde*» – От лайно, сто чортів в печінку тим фрицам, їм усім (фр.)

зважайте пацюки

в борделі **ЛЕМЕНТ!** кури збилися до купи
оселя унизу забуте піаніно

oh oh si vous voulez l'amour

profitez des beaux jours

c'est le **MOMENT** qui

ТЕПЕР автоперегони - шалена - втеча

	наповнюють	М
	шила	І
стріли		С
жевріють		Т
		О

кістяки авт розчАхують темні шматки ночі
хистке копошіння

нерівні **САКАДИ** затоптані люди

загиджене військо

здохла худоба

«Oh oh si vous voulez l'amour, profitez des beaux jours, c'est le moment qui» – «о, о, якщо ви хочете любові, скористайтеся цими гарними днями, це саме той момент, коли...» (фр.) Вільно переспівані рядки з відомої на той час популярної французької пісеньки <https://www.youtube.com/watch?v=HwITGXFApHI>.

загиджені

мари мазохистів

здохлі

затоптані

ступати пити вулиця

спрагло ступати пити засуха

ступати

степом

степом

ступати

КІСТЯКІВ брязКіт

заіржавілі

гармати

МАКАБРИЧНИЙ ТАНОК залізні РеБРа

БряКають

ребра

ДЗВяКіт

СУДЕН

падають

і

нападають мародери на оселі легші за бомби

філантропія

рятують усе цінне майно

Брязкіт копошіння втеча
 розтоптане військо
 шквали автівок зойки жовтих фар
 шмагає автобус **OLD TOM GIN** задублу трасу
 машини вагони кесони
 кулемети гармати

скрегі**т** **кі**ст**ки** **БР**язкіт **Ре**Б**Ра**

втеча
 копо шін ня
 !
 зойки штабної автівок зойки сидени смуга світла у липучій
к о р д о н і з ф о р т і в
 тілють тіла відразу за містом
РУКИ **НО** **ГИ**
РУКИ що клячуть
 но **ГИ** ступ ають без поступу

Кордон із фортів – система укріплень навколо Антверпена на момент початку Першої світової війни складалася з двох фортифікаційних кордонів, «поясів з фортів»: внутрішнього, у кількох кілометрах від центру міста, нині заміненого кільцевою дорогою, і зовнішнього, розташованого широким колом на відстані близько 95 км від центру міста (https://nl.wikipedia.org/wiki/Stelling_van_Antwerpen#/media/Bestand:Forten_rond_Antwerpen.png).

чи не забули чогось на лінії укріплення
як от короля найпершого солдата в першому окопі
toujours là
або його сталеву каску
Боже Боже можливо короля забули
або його сталеву каску
і завтра його знімуть на фото у сталевій касці
для нових поштових марок
морська хвороба пане прем'єр-міністре

Безбарвно

БОВВАНІЄ сірий день

сіро сил набирає Вихід

Salut місто в загрозі

спасіння на півночі

ярмарок

карусель

люди і речі

дитячий візок

коробка для шляпи

скляний абажур

годинами ті самі речі

Король Бельгії Альберт I виїжджав на початку війни на передову, аби підтримати бойовий дух солдат. Світ-лини з ним друкувалися у газетах і були частиною офіційної пропаганди, до якої Ван Остаєн ставився скеп-тично ([https://nl.wikipedia.org/wiki/Albert_I_van_Belgi%C3%AB#/media/Bestand: Portrait_of_Albert_I_of_Belgium.jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/Albert_I_van_Belgi%C3%AB#/media/Bestand:Portrait_of_Albert_I_of_Belgium.jpg)).

«Toujours là» – і досі тут (фр.).

«Salut» – бувай (фр.).

Спасіння на півночі – багато антверпенців, тікаючи, шукали притулку на півночі, у Нідерландах, які під час Першої світової війни зберігали нейтралітет. Валки біженців проминали північні околиці Антверпена, де ще з іта залишилися будівлі та атракціони ярмарку. Ван Остаєн також тікає з Антверпена разом зі своєю родиною до родичів батька, який був родом з провінції Північний Брабант у Нідерландах і де ще жив його брат.

повії забувають чепуритись
вони просто тікають
неначе неможливо тікати й одночасно чепуритись

але

голова **СПІЛКИ КАВ'ЯРЕНЬ** рятуює честь ходи
його циліндр
перев'яз із бельгійським триколомом

У ЄДНОСТІ СИЛА

DIEU PROTÈGE LES ESTAMINETS

срібні літери
процесія чекає з нетерпінням на

Valse lente

народу хоч по головах ходи
якби ж то можна було символічно
ступають
рахують кілометри

кілограми

кілолітри

(вживається нечасто)

кіловати

кілоквати

кілолкватта

СЛАВА НІДЕРЛАНДІВ

«У єдності сила» – девіз на національному гербі Бельгії.

«Dieu protège les estaminets» – Боже, захисти кав'ярні (фр.).

«Valse lente» – повільний вальс (фр.).

Кватта (Kwatta) – назва шоколадних плиток, які за часів Першої світової війни сприймалася бельгійцями як «свій», бельгійський, шоколад, адже попри те, що підприємство з виготовлення шоколаду «Кватта» було засноване у 1883 році в Нідерландах, з 1913 року воно мало виробничі потужності і на території Бельгії. З початку війни ці плитки входили у штатний раціон нідерландських військовослужбовців, оскільки саме вони були першою маркою шоколадних плиток в обгортці, а отже і зручних у використанні (https://nl.wikipedia.org/wiki/Kwatta_%28merk_%29#/media/Bestand:Kwatta's_Manoeuvre_chocolaad._De_bestevredestichter.jpg).

Кватта = Де Рейтери + 2 Тромпи + 2 Де Вітта
поцупили мій

B.S.A.

Birmingham Small Arms

3 fusils

прегарний екземпляр

гордість родини

Завжди дитячий візок

коробка для шляпи скляний абажур немовля

ВИ

найліпший ярмарок

XI

Д

Завжди люди

ексцентричний ляльковий театр Бога Отця

або Сидеріуса (для астрологів)

Тікають шубки

спнод

Тікає армія

тікають люди

аг

3 покоління тікають

а

наанаХ

Де Рейтер (De Ruijter) – торгова марка продукції однойменного підприємства у Нідерландах, заснованого у 1860 році, символ «типово нідерландської» продукції, як от анісова посипка на хліб. Тромп та Де Вітт – прізвища визначних діячів XVII століття у Нідерландах (адмірала Мартен Гарпертзон Тромп та Корнеліс Тромп і політики Ян Де Вітт та Корнеліс Де Вітт), які сприймаються нідерландцями як національні символи. Таким чином, одна плитка бельгійського шоколаду була для біженців ціннішою, ніж кілька нідерландських речей і понять.

B. S. A. – назва торгової марки популярного на той час велосипеда виробництва англійської фірми Birmingham Small Arms, заснованої у 1861 році. Під час Першої світової війни ця фірма поряд з велосипедами, мопедами та автомобілями виробляла також і деякі гвинтівки, кулемети і снаряди.

«3 fusils» – три гвинтівки (фр.). «Сидеріус» – назва військового підприємства у Нідерландах, де у часи Першої світової війни виготовлялися гармати.

розбита армія

з усіх боків у місті люди
 порожнє місто
 довгі вервечки з людей
 назви мені свої пісні і я скажу
 чи

ти тікаєш чи

армія-переможниця

переміг
 марш мортири
 Puppchen mein liebes Puppchen
 приват-доценти відсутні ланки теорій Дарвіна
 уся провінція – незграби з Померанії
 Oberleutnant zum Befehl
 Puppchen
 immer Puppchen
 eins zwei eins zwei eins zwei eins zwei

DREI

waas wer hat Donnerwetter wer hat
 das gewagt
 eins zwei eins zwei eins zwei
 KAISER (не мотогонщик)
 Gott mit uns,
 Gott
 mit
 uns

«Oberleutnant zum Befehl» – старший лейтенанте, слухаюсь (нім.)

«Eins zwei» – раз, два (нім.). Рахунок кроків німецькою мовою під час маршу.

«Drei» – три (нім.). Цифра три часто зустрічається у збірці «Окуповане місто» і має символічне значення для Ван Остаєна як триєдність міщанського світу (бельгійський триколор, єдність монарх-релігія-державна, християнська трійця), для якої він не бачить майбутнього у повоєнному світі.

«Waas wer hat Donnerwetter wer hat das gewagt» – що, хто б у біса наважився на таке (нім.)

«Kaiser» – кайзер, імператор (нім.). Це слово також відсилає до автоперегонів Кайзерприз («імператорський приз») у 1907 році.

«Gott mit uns» – з нами Бог (нім.).

з іншого боку ріки стоїть ПАРИЖ

Kultur Tradition du Volnay 69
es lebe der Kaiser
der jute jott

розтоптані

на марші

**В
И
Х
І
Д**

!SIEG!

З іншого боку ріки стоїть Париж – командування німецьких військ прийняло рішення про бомбардування Антверпена після поразки у стратегічній битві на річці Марна 5–12 вересня 1914 року, подолавши яку вони хотіли дістатися до Парижа, але були стримані англо-французькими арміями. За задумом, захоплення Антверпена мало зруйнувати ланцюги постачань англо-французьких союзників.

«Kultur Tradition du Volnay 69» – суміш німецьких і французьких слів «культура традиції Вольне 69»; Вольне – назва двох невеличких громад у Франції; «69» має ймовірно сексуальний підтекст.

«Es lebe der Kaiser» – хай живе Імператор (нім.).

«Der jute jott» – благий Боже (нім.), сказане на берлінському діалекті, де звук g замінюється на j.

СНАРЯД град МІСТОМ

щоразу елегантний

Пан Снаряд

стрімке авто

усіх вітає

стримано виходить

зникає у готелі

Готель – ймовірно готель «Saint-Antoine» в Антверпені на одній з центральних площ міста (<https://www.pinterest.com/pin/247275835774069228/>). На початку війни він був осередком політичного життя союзників, де перебували закордонні дипломати, які безпосередньо впливали на розвиток подій, як от наприклад Вінстон Черчіль, а також іноземні журналісти, які висвітлювали ці події. Після захоплення Антверпена німецькими військами у цьому ж готелі розмістилися високопоставлені особи німецького командування та німецькі дипломати.

Марш чужих вояків окуповані землі окуповане місто пташиний політ

KODAK

Копошіння
нафтова пляма шириться
маленька ляпка
росте в геометричній прогресії
перше місто
2 4 16
всі міста
всі села
всі хутори
всі обійстя

полюси відштовхування

тікають і захоплюють
Місто ще зостається
островом не враженим
повзучою плямою
проте
на картах країни і на магістратах уже всюди тріпочуть

чужі прапорці

Kodak (повна назва: Eastman Kodak Company) – американська компанія, заснована у 1892 році, всесвітньо відомий виробник фототехніки та фото- і кінотоварів; у часи написання Ван Остаєном «Окупованого міста» проводилися перші експерименти з кінозйомками з висоти пташиного польоту.

Полюси відштовхування – однойменні полюси магніту, які відштовхуються; сила відштовхування тримає однойменно заряджені елементи на відстані один від одного. Так само, метафорично, зберігається відстань між арміями втікачів та розгромлених бельгійських солдатів і німецьких військ, що наступують.

Здає
 країна всі свої ноги
 здає країна всі свої руки
 здає країна всі арсенали
 всю мідь залізо бляху
 всі гудзики солдатські
 все що знаходить
 здає цілу країну

усі шпігати
 загачені
 закидані
 Хапають
 широкорозкиненними руками

К л а ц
 цвак
 цмак
 брикиць
 Танок в країні Гаубиць
 Танок снарядів
менуєт шрапнелі
 серцева недостатність кулеметів
 австрійські 32
 кайзерські 42

шалені перегони до мети

теренами країни

Під час окупації німецькі війська зобов'язали жителів захоплених бельгійських територій здавати цілу низку товарів на потреби своєї армії, відбираючи мало не все – від мідних труб пивоварень до сімейних реліквій з певних металів.

Шпігат (мор.) – отвір у фальшборті судна на рівні палуби чи в самій палубі для стікання з неї води, яку судно прийняло при заливанні хвилями, атмосферних опадах, гасінні пожеж, прибиранні палуби тощо.

«Австрійські 32 кайзерські 42» - калібри снарядів австрійських (30,5 см) та німецьких (42 см) гаубиць.

розгромно

Гриміли РВались аРсенали в країні

O!

порищує свічка

падає

впало

місто

повсюди

пляма

тепер

солдати ідуть

солдати ступають

солдати співають

барабани б'ють дріб

ПЕРЕМОГА

дивна перемога

місто що впало

солдати ідуть квіти у дулах

солдати ступають квіти у дулах

солдати пісні перемога

порожнім

містом

s
i
e
s

усі солдати
 усі каліки
 усі мертві
 польовий шпиталь
 прапори майорять
 прапори завойовують
 прапори завойовують місто
 прапори беруть забудову
 прапори беруть ВЕЖУ

Р о з п л и в а є т ь с я чуже військо порожнім місто
 бій барабанів солдатів стрій раз-два-марш углиб міста
 мовчазні
 навалюється військо чужинців на підмурівки
 чужі прапори
 чужі голоси
 чужість³
 над країною
 над містом
 формуляри
 герби

Garnisonverwaltung

FELDLAZARETT

3 ETAPP. KOMM.

Off. Kas. 4 Reg. Bielef.

«Garnisonverwaltung» – командування гарнізоном (нім.).

«Feldlazarett» – польовий шпиталь (нім.).

«3 Etapp. Komm.» – комендатура 3-ьої окупованої зони (нім.).

«Off. Kas. 4 Reg. Bielef.» – Клуб офіцерів 4-ого полку у м. Білефельд (нім.).

Off. Messe

загарбані будинки місто країна
розворушений мурашник
люди тікають
у задні кімнати
незрячі жалюзі

BEKANNTMACHUNG

Населення зобов'язується

Der Platzkommandant

чужі слова

та

на

н

дошках оголошень

цю

ю

Окупація

ть

по

чалась

«Off. Messe» – ярмарок для офіцерів (нім.).

«Soldatenheim» – казарми для солдатів (нім.).

«Bekanntmachung» – повідомлення (нім.).

«Der Platzkommandant» – голова комендатури (нім.).